

KS. IRENEUSZ WERBIŃSKI
AKADEMIA JAGIELLOŃSKA
IRENEUSZ.WERBINSKI@UMK.PL
ORCID: 0000-0001-7705-9922

HAGIOTERAPIA JAKO SPOSÓB UZDRAWIANIA ZRANIEŃ OSOBOWYCH

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TiCz.2023.028>

Streszczenie. Samo sformułowanie tytułu artykułu i postawienie problemu badawczego wynikają z interdyscyplinarnych zainteresowań badawczych z dziedziny teologii duchowości i psychologii oraz podjętej praktyki już od lat studenckich, kiedy autor zauważył niewystarczalność metod psychologicznych w uzdrawianiu i leczeniu zranień osobowych. Próbując odkryć przyczynę owej niewystarczalności, autor zauważył, że jednak główne nurty współczesnej psychoterapii przejawiają duże zainteresowanie duchowością, choć – trzeba przyznać – niekoniecznie w wymiarze chrześcijańskim. Artykuł ma strukturę panoramiczną i otwartą i ze względu na ograniczoną objętość tekstu dotyka tylko w sposób skrótowy powyższego zagadnienia. Podjęty problem autor próbuje nakreślić w sposób syntetyczny, oparty na fachowej literaturze, nie dając gotowych rozwiązań, lecz wskazując propozycje wyjścia z sytuacji kryzysowej.

Artykuł składa się z 13 punktów. W punkcie pierwszym autor syntetycznie wyjaśnia terminy, którymi posługuje się w artykule. Kolejny punkt, głównie oparty na wiedzy współczesnej psychologii, przedstawia rozumienie zaburzeń osobowościowych. Następne zagadnienie przedstawia rodzaje zaburzeń osobowościowych, aby w punkcie czwartym podać przyczyny tychże zaburzeń. Ponieważ artykuł uwzględnia również zaburzenia osobowości na poziomie duchowym, więc w punkcie piątym autor omawia zaburzenia osobowości, które są znane z lektury Pisma Świętego. W punkcie szóstym zamieszczony wykres przedstawia sfery uzdrowień. W następnym punkcie są wyliczone czynniki wspomagające leczenie zaburzeń osobowych. W kolejnych punktach artykułu wskazano najpierw na etapy procesu uzdrowienia, a potem na warunki uzdrawiania oraz na istotę uzdrawiania

duży. Końcowe punkty wyjaśniają, na czym polega proces zarówno uzdrawiania i wyleczenia, jak i uzdrawiania i przebaczenia. W punkcie zaś ostatnim zasygnalizowano temat istoty przebaczenia i istoty pojednania.

Słowa kluczowe: osobowość, zaburzenia, terapia psychologiczna, terapia duchowa, zranienia osobowe.

Abstract. Hagiotherapy as a Way to Heal Personal Injuries. The very formulation of the article's title and the setting of the research problem stem from the author's interdisciplinary research interests in the fields of spirituality theology and psychology as well as from the practice undertaken back in his student years, when he noticed the inadequacy of psychological methods in healing and treating personal wounds. Attempting to discover the reasons for this inadequacy, the author noted that the mainstream of modern psychotherapy manifests a strong interest in spirituality, albeit, admittedly, not necessarily in the Christian dimension. The article is broad and open-ended in its structure, only touching briefly upon the above issues due to the limited length of the text. The author attempts to outline the problem in question in a synthetic manner, relying on professional literature and refraining from offering ready-made solutions, instead proposing certain ways out of the crisis.

The article comprises 13 sections. In the first section, the author provides a synthetic explanation of the terms used in the article. The next section, mainly based on present-day psychological knowledge, outlines the current understanding of personality disorders. Section three offers an overview of the types of personality disorders, followed by a list of the corresponding causes in section four. Since the article also considers personality disorders at the spiritual level, in section five, the author discusses examples of such disorders that are known from reading the Bible. The chart provided in section six shows the spheres of healing, and the next section enumerates the factors that support the treatment of personality disorders. The sections that follow point first to the different stages of the healing process, and then to the conditions for healing and the essence of soul healing. The concluding sections explain what the processes of healing and curing and of healing and forgiveness are about, and the final section briefly mentions the questions of the essence of forgiveness and the essence of reconciliation.

Keywords: personality, disorders, psychotherapy, spiritual therapy, personal wound.

Przez kilka lat autor artykułu prowadził wykład ogólnouczelniany w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu pt. „Psychologiczne i duchowe sposoby uzdrawiania zaburzeń osobowych”, który cieszył się dużą frekwencją wśród studentów. Tak duże zainteresowanie poruszaną problematyką było zaskakujące, dlatego naturalne było postawienie sobie pytania,

co było tego powodem. Jednak ze względu na wielość czynników wpływających na taki stan nie ma jednej i jednoznacznej odpowiedzi. Zdaniem autora, wykłady te cieszyły się tak dużym zainteresowaniem, ponieważ nie ma człowieka, jak się wydaje, który chociaż raz nie byłby przez kogoś zraniony. Stąd można przypuszczać, że znaczącym motywem obecności na wykładach była najpierw chęć pomocy sobie, a następnie chęć pomocy osobie bliskiej, o której wiemy, że jest zraniona. Niejednokrotnie potwierdzenie tego toku myślenia prowadzący wykłady spotykał w pytaniach zadawanych przez studentów. Przykładowo jedna ze studentek odważyła się zapytać: „jak pomóc chłopakowi, na którym mi zależy, a jest uzależniony od narkotyków?”¹.

Autor traktuje niniejszy artykuł jako wprowadzenie i panoramę-cykl bardziej szczegółowych artykułów, których w przyszłości będzie chciał się podjąć. Również z racji ograniczonego limitu objętościowego artykułu zagadnienia są tylko zasygnalizowane.

1. ZAGADNIENIA WPROWADZAJĄCE

Jeśli chodzi o terminologię², to w odniesieniu do podjętego problemu spotykamy takie terminy, jak: „zaburzenie”, „choroba”, „terapia”, „leczenie” czy „uzdrowienie”³. Zaburzenie zawsze jest bolesne, dlatego jest rejestrowane w *świadomości*, natomiast choroba, przynajmniej do pewnego czasu, może rozwijać się bezobjawowo i ktoś może nie czuć potrzeby leczenia czy uzdrowienia, ale zaburzenie może też objawiać się w formie złudnej czy

¹ Tego typu pytań było znacznie więcej.

² Terminy takie, jak „zaburzenie osobowe” czy „choroba psychiczna” w dużym zakresie pokrywają się, ale nie są tożsame. Choć w wynikach wyszukiwania w Google: „Choroba psychiczna,” Google, dostęp 12.10.2023, <https://www.google.pl/search?q=choroba+psychiczna>, czytamy: „Choroby psychiczne to nic innego jak zaburzenia, które doprowadziły w osobowości i w postawie człowieka, do zmian, trudnych, a czasem niemożliwych do uleczenia”. W niniejszym artykule oba pojęcia będą rozumiane synonimicznie.

³ Trzy następne pojęcia, tj. „terapia”, „leczenie” „uzdrowienie”, będą taktowane holistycznie jako proces prowadzący do przywrócenia normalności w funkcjonowaniu osoby. Por. „Terapia,” Izerska terapia, dostęp 10.10.2023, <https://www.izerskaterapia.com/>.

podstępnej i też można nie widzieć potrzeby uzdrawiania. Ścisłe biorąc, inną strukturę ma proces leczenia zranień, a inną uzdrowienie zranień. W moich refleksjach mających wymiar praktyczny te dwa sposoby traktuję organicznie jako nierozłącznie związane z sobą. Również organicznie i podmiotowo traktuję środowisko zranień, w którym znajduje się osoba ludzka.

Profesor Antoni Kępiński w swojej książce *Poznanwanie chorego* uważa, że nie ma poznania w sensie procesu zakończonego, ale jest ciągle poznanie. Wydaje się, że w terapii uzdrawiającej trzeba mówić o uzdrawianiu, które ciągle jest otwarte. Praktyki piszącego artykuł – w ośrodkach terapeutycznych – w ramach studiów z zakresu psychologii uświadamiały mu, że człowieka trzeba traktować całościowo. Medycyna stara się uleczyć ciało, psychologia zaś psychiczny wymiar człowieka, a teologia duchowości – głównie za pomocą kierownictwa duchowego – pragnie uzdrowić duszę. W określeniu „zaburzenia osobowe” piszący odnosi je do wszystkich wymiarów osoby. Życie pokazuje, że jeśli nie uzdrowi się całego człowieka, częściowo pozostanie chory lub zraniony.

2. JAK ROZUMIEĆ ZABURZENIA OSOBOWOŚCI?

W obszarze wpływów kultury europejskiej pojęcie zaburzeń osobowości jest jednak stosunkowo nowe i ciągle w porównaniu z innymi jednostkami diagnostycznymi nie ma zbyt dobrze określonej pozycji. Duża część problemów na tym polu wynika z tego, że spotykają się tu w sposób nieunikniony dwa zupełnie różne podejścia do psychopatologii. Po pierwsze, dominująca we współczesnej psychiatrii postawa fenomenologiczna, opisująca zaburzenia osobowości jako zbiór fenomenów w zachowaniu, przeżywaniu i odczuwaniu, odbiegających od normy [...]. Po drugie różne szkoły psychologiczne i psychoterapeutyczne próbujące określić, czym jest osobowość, jak ona funkcjonuje i odpowiedzieć na pytanie, gdzie leży granica między prawidłowo i nieprawidłowo funkcjonującą osobowością⁴.

⁴ Gustaw Sikora i Szymon Chrzastowski, „Dwa podejścia do leczenia pacjentów z zaburzeniami osobowości,” w *Psychoterapia. Problemy pacjentów. Podręcznik akademicki*, redakcja Lidia Grzesiuk i Hubert Suszek (Warszawa: ENETEIA, 2011), 127–128.

Wiedza psychologiczna na temat podziału i rozumienia zaburzeń osobowych jest bardzo szeroka, w niniejszym szkicu będzie podjęty tylko ogólny podział zaburzeń osobowych i ich rozumienie⁵.

W przypadku zaburzeń osobowości mówimy o utrwalonych, nieelastycznych postawach, które odbiegają od ogólnie przyjętych norm. Przyczyny powstawania zaburzeń osobowości są złożone i nie do końca poznane. Psychologowie są dość zgodni co do tego, że w zaburzeniach osobowości biorą współdziałal czynniki genetyczne i środowiskowe⁶. Charakterystyczny jest dla nich długi czas trwania oraz obejmowanie co najmniej dwóch z czterech obszarów: 1) procesów poznawczych (postrzegania i interpretacji samego siebie oraz otoczenia, 2) uczuciowości, 3) panowania nad swoimi impulsami, 4) relacji z innymi osobami.

Zaburzeniom osobowości mogą również towarzyszyć inne zaburzenia psychiczne: uzależnienia, zaburzenia urojeniowe, schizofrenia, depresja czy zaburzenia lękowe⁷. Należy również wspomnieć o dużym ryzyku zachowań samobójczych związanych z zaburzeniem osobowości.

3. RODZAJE ZABURZEŃ OSOBOWOŚCI

Psychologia wylicza około dziesięciu rodzajów zaburzeń osobowości, które dzieli na trzy grupy – wiązki według DSM (ang. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*)⁸. Rozpoznanie poszczególnych za-

⁵ Donata Kurpas, *Zaburzenia osobowości – czym są i jak je leczyć*, dostęp 19.10.2023, <https://donatakurpas.pl/zaburzenia-osobowosci-czym-sa-jak-je-rozpoznać-i-leczyć/>. Por. także Hanna Kozłowska, „Zaburzenia osobowości i jak je można leczyć?”, Adamed, opublikowano 10.02.2023, dostęp 19.10.2023, <https://www.adamed.expert/pacjent/zdrowie-psychiczne/zaburzenia-osobowosci?>. Kompetentną i w miarę wyczerpującą wiedzę na ten temat zainteresowani mogą znaleźć w publikacji, Lawrence A. Pervin i Daniel Cervone, *Osobowość. Teoria i badania* (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011).

⁶ Por. Kozłowska, „Zaburzenia osobowości”.

⁷ Por. Sikora i Chrzastowski, „Dwa podejścia do leczenia pacjentów,” 131–132.

⁸ Na określenie najnowszej klasyfikacji zaburzeń psychicznych Amerykańskiego Towarzystwa Psychiatrycznego stosuje się zapis DSM-V, który zastąpił poprzednią edycję klasyfikacji – DSM-IV. Por. American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (wyd. 4) (Washington, DC: APA); American Psychiatric Association, *Kryteria diagnostyczne według DSM-IV-TR* (Wrocław: Elsevier, Urban & Partner).

burzeń jest skomplikowane i wymaga odpowiedniej wiedzy i praktyki psychoterapeutycznej⁹.

1. Zaburzenia z grupy A cechują się ekscentryzmem czy dziwacznością i wyróżniamy wśród nich zaburzenia:
 - paranoiczne – główną ich cechą jest nasilona nieufność w relacjach, poczucie bycia atakowanym, interpretacja zachowań innych osób jako wrogich;
 - schizoidalne – pacjenci przejawiają samotnictwo i wycofanie ze związków czy bliskości z innymi ludźmi oraz ograniczenie działań mających na celu przeżywanie przyjemności;
 - schizotypowe – również występuje zmniejszona zdolność wchodzenia w relacje, nasilony lęk społeczny oraz dziwaczne przekonania, język czy zachowania.
2. Zaburzenia z grupy B cechuje niestabilność emocjonalna czy też nadmierna emocjonalność, w tym zaburzenia:
 - antyspołeczne – pacjenci wykazują się brakiem poszanowania przepisów prawa czy norm społecznych, mogą cechować się wysoką agresją i impulsywnością albo chłodem emocjonalnym, brakiem zdolności do wyrażania emocji czy odczuwania poczucia winy; zdecydowanie częściej występują u mężczyzn;
 - osobowość chwiejna emocjonalnie (typ impulsywny lub typ *borderline*) – obejmuje niestabilność emocji i relacji, brak umiejętności regulacji emocji, dominujące poczucie pustki wewnętrznej, tendencję do intensywnych nietrwałych związków, impulsywnych zachowań;
 - histrioniczne – występuje silna potrzeba skupiania na sobie uwagi otoczenia, teatralność zachowania, płytko i chwiejna uczuciowość;
 - narcystyczne – cechuje się potrzebą podziwu i uzależnieniem swojej samooceny od opinii innych osób, fantazjami na temat swojej wielkości, przy jednoczesnym braku empatii w stosunku do innych ludzi.
3. Do grupy C zaliczono zaburzenia, w których dominują nadmierny lęk i obawy. Należą do nich następujące typy osobowości:

⁹ Por. Kozłowska, „Zaburzenia osobowości”.

- unikająca (lękliwa) – pojawia się poczucie nieprzystosowania, nadwrażliwość na negatywną ocenę ze strony innych, w konsekwencji izolacja społeczna;
- obsesyjno-kompulsywna (anankastyczna) – osobowość ta jest związana z perfekcjonizmem, sztywnością w zachowaniach, potrzebą poczucia kontroli także w relacjach z innymi;
- zależna – pacjenci przejawiają silną potrzebę bycia objętym opieką, za co oferują nadmierne podporządkowanie i przywiązanie¹⁰.

4. PRZYCZYNY ZABURZEŃ OSOBOWOŚCIOWYCH

Psychologia szuka przyczyn zaburzeń osobowościowych zarówno w sferze psychicznej, fizycznej, jak i społecznej, Biblia zaś odwołuje się do sfery moralnej i duchowej¹¹. Według Biblii korzeni choroby duchowej i związanych z nią zaburzeń osobowości trzeba szukać już w upadku pierwszych rodziców. Głównym skutkiem ich grzechu – nieposłuszeństwa wobec Boga – stała się szeroko rozumiana śmierć: duchowa, fizyczna oraz wieczna. Naturalny proces umierania kojarzy się z chorowaniem. Tradycja chrześcijańska na podstawie lektury Biblii jest między innymi przekonana, że choroby duchowe są jednym ze skutków złego wyboru dokonanego już przez pierwszych rodziców, a ich skutki osą odczuwalne aż do dzisiaj.

Obok tej głównej przyczyny chorób duchowych występują także przyczyny indywidualne, spowodowane grzechami własnymi, grzesznym życiem, np.: „Później spotkał go Jezus w świątyni i rzekł do niego: Oto wyzdrowiałeś; już nigdy nie grzesz, aby ci się coś gorszego nie stało” (J 5,14).

Inną przyczyną choroby może być wpływ sił duchowych, np.: „A czy tej córki Abrahama, którą szatan związał już od osiemnastu lat, nie należało rozwiązać od tych pęt w dniu sabatu?” (Łk 13,16). W cytowanych fragmentach Pisma Świętego choroba bezpośrednio powiązana jest z wpływem

¹⁰ Por. Sikora i Chrzastowski, „Dwa podejścia do leczenia pacjentów,” 129.

¹¹ „Choroba i uzdrowienie,” Biblia 2000, dostęp 08.10.2023, <https://www.biblia.info.pl/blog/choroba-i-uzdrowienie/>.

duchowego świata ciemności. Dolegliwości te mogą być zarówno natury fizycznej, jak i psychicznej¹².

W niektórych przypadkach choroba może być także skutkiem Bożego wychowywania, którego jedną z metod jest karcenie. Część biblistów sugeruje jednak, że jest to wbrew Bożej naturze. Według nich z natury dobry Bóg nie powinien posługiwać się złem, jakim jest choroba. Niektóre teksty biblijne podsuwają taką myśl, że Bóg z natury dobry i kochający posługiwał się czasem chorobą. Tego typu przekonanie może rodzić się podczas lektury Księgi Izajasza:

Biada narodowi grzesznemu, ludowi obciążonemu winą, potomstwu złośników, synom wyrodnym! Opuścili Pana, porzucili Świętego Izraelskiego, odwrócili się wstecz. W co jeszcze można was bić, gdy nadal trwacie w odstępstwie? Cała głowa chora i całe serce słabe. Od stóp do głów nic na nim zdrowego: tylko guzy i sińce, i świeże rany; nie opatrzone ani nie przewiązane, ani nie zmiękczone oliwą (Iz 1,4–6).

Podobne przekonania mogą rodzić się podczas lektury niektórych tekstów Nowego Testamentu, np.:

Niechże więc człowiek samego siebie doświadcza i tak niech je z chleba tego i z kielicha tego pije. Albowiem kto je i pije niegodnie, nie rozróżniając ciała Pańskiego, sąd własny je i pije. Dlatego jest między wami wielu chorych i słabych, a niemało zasnęło. Bo gdybyśmy sami siebie osądzali, nie podlegalibyśmy sądowi. Gdy zaś jesteście sądzeni przez Pana, znaczy to, że nas wychowuje, abyśmy wraz ze światem nie zostali potępieni (1 Kor 11,28–32)¹³.

Jak kochający rodzice w przypadku wyniszczającej, bolesnej choroby zgadzają się na amputację nogi swojego dziecka, by ocalić jego życie, tak miłujący Bóg Ojciec może zdecydować się na użycie choroby, by ocalić życie wieczne swojego dziecka zgodnie z zasadą: „A jeśli prawa ręka twoja cię gorszy, odetnij ją i odrzuć od siebie, albowiem będzie pożyteczniejszą dla ciebie, że zginie jeden z członków twoich, niż żeby miało całe ciało twoje

¹² Por. „Choroba i uzdrowienie”.

¹³ Por. „Choroba i uzdrowienie”.

znaleźć się w piekle” (Mt 5,30). Nie jest to przejawem sadyzmu, lecz miłości i mądrości Wychowawcy.

Istnieją jeszcze inne przyczyny chorób duchowych i związanych z nimi zaburzeń osobowych, które przynajmniej częściowo będą zawsze tajemnicą zakrytą dla człowieka, a znaną tylko Bogu. Biblia umiejscawia te przyczyny we wnętrzu osoby, które nazywa „sercem”¹⁴. Syntezę tego myślenia znajdujemy w Ewangelii według św. Mateusza: „Z wnętrza, z serca ludzkiego pochodzą złe myśli, rozpusta, kradzieże, zabójstwa, cudzołóstwa, chciwość, przewrotność, podstęp, wyuzdanie, zawiść, bluźnierstwo, pycha, głupota. Całe to zło wychodzi na zewnątrz i płami człowieka” (Mt 7, 21–23).

Podsumowując, choroba jest złem, ponieważ niszczy Boże stworzenie, a w przypadku człowieka wierzącego, niszczy ciało, które jest świątynią Ducha Świętego¹⁵.

5. WYBRANE ZABURZENIA OSOBOWOŚCI OPISANE W BIBLI¹⁶

Jako psycholog, ale przede wszystkim jako człowiek wierzący jestem przekonany, że w uzdrowieniu duchowego wymiaru człowieka istotną rolę odgrywa wiara wyrażającą się w konkretnych relacjach do Boga. Wielokrotnie przekonuje o tym opis uzdrowienia z Ewangelii, gdy Jezus zwraca się do osoby proszącej o uzdrowienie: „twoja wiara cię uzdrowiła”. Natomiast w Nazarecie „[...] nie mógł [...] dokonać żadnego cudu, tylko kilku chorych uzdrowił, kładąc na nich ręce. Dziwił się też ich niedowiarstwem”

¹⁴ Por. Stanisław Cieślak, *Choroba i uzdrowienie w świetle Pisma Świętego*, dostęp 09.09.2023, <http://pielgrzym.shoutcast.com.pl/ftp/Ksiazki%20i%20artykuly%20elektroniczne/Choroba%20i%20uzdrowienie%20w%20swietle%20Pisma%20Swietego/13.%20Choroba%20i%20uzdrowienie%20w%20swietle%20Pisma%20Swietego%20-%20Stanislaw%20Cieslar.pdf>.

¹⁵ Por. „Czy nie wiecie, że wasze ciało jest Świątynią Ducha Świętego, który w was jest. Macie Go od Boga i nie należycie już do siebie” (1 Kor 6,19); por. także: Bernhard Grom, *Psychologia religii. Ujęcie systematyczne*, przekład i wprowadzenie Henryk Machoń (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2009), 155, 162n.

¹⁶ Winfried Hahn, *Zaburzenia psychiczne w świetle Biblii. Podstawy biblijnego i profesjonalnego poradnictwa* (Ustroń: Koinonia Wydawnictwo Chrześcijańskiej Fundacji „Życie i Misja”, 2008).

(Mk 6,4–5). Wiara podpowiada, że uzdrowienie, szczególnie duchowe, jest tylko w mocy Chrystusa.

Analizując temat z perspektywy zachowania się człowieka, dużą rolę w ufnym zwracaniu się o uzdrowienie ma posiadany obraz Boga¹⁷. Jeśli ktoś wyobraża sobie Boga tylko jako surowego sędziego, wydaje się prawie niemożliwe, aby w sytuacji zranienia duchowego, u podstaw którego upatruje się grzechu, odważył się zwrócić do Jezusa o uzdrowienie. Natomiast *Katechizm Kościoła katolickiego* w pierwszym punkcie mówi, że „Bóg nieskończenie doskonały i szczęśliwy zamysłem czystej dobroci, w sposób całkowicie wolny, stworzył człowieka, by uczynić go uczestnikiem swego szczęśliwego życia”¹⁸. Taki Bóg, wyznaje św. Jan Ewangelista, jest „Bogiem Miłości”. Jeżeli ktoś ma obraz Boga jako kochającego Ojca, to gdy znajdzie się w sytuacji syna marnotrawnego, opisanego w Ewangelii, wtedy zwróci się do Boga, prosząc o uzdrowienie. Wówczas Bóg, wierny obietnicy swojej miłości, niweczy skutki ludzkich grzechów i w miejsce bólu, cierpienia, choroby i beznadziei wlewa swoją leczącą łaskę.

Uzdrowienie, które Bóg pragnie nam ofiarować, dotyczy naszej sfery fizycznej, psychicznej i duchowej. Człowiek jest niepodzielny, jest jednością ciała, duszy i ducha: „Sam Bóg pokoju niech was w pełni uświęci. Niech was całych – to jest duch, duszę i ciało – zachowa bez skazy na przyjście naszego Pana Jezusa Chrystusa” (1 Tes 5,23). Jezus chce uzdrowić całego człowieka. Niektórzy przychodzą do Niego, prosząc, aby zlikwidował zewnętrzne oznaki cierpienia (ból, chorobę), a zapominają o tym, że Bóg chce uzdrawiać przyczynę choroby, chce dać nam nowe życie, a nie środek przeciwbólowy, który tylko złagodzi objawy. Każde uzdrowione zaburzenie jest elementem wzrostu poprzez zwiększenie naszej wrażliwości w danej dziedzinie.

David Wulff odwołuje się do wyników badań innych psychologów, a zwłaszcza Harry’ego Guntripa, którego metoda badawcza z wykorzystaniem kwestionariuszy do wypełnienia dla emocjonalnie zaburzonych pacjentów pozwoliła sformułować wniosek:

¹⁷ Józef Król, „Wpływ posiadanego obrazu ojca na pojęcie Boga u dzieci,” w *Psychologia religii*, red. Zdzisław Chlewiński (Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1982), 181–223.

¹⁸ *Katechizm Kościoła Katolickiego* (Poznań: Pallottinum, 1994), nr 1.

[...] „doświadczenie religijne oraz wiara osoby dojrzałej dają najpełniejsze i niewzruszone poczucie bezpieczeństwa oraz umożliwiają najszerszy zakres samorealizacji”. Jednak „silna i oświecona wiara” oraz jakieś doświadczenia religijne są możliwe nawet w przypadku jednostek głęboko zaburzonych, dla których może to być element stabilizujący, tak czy inaczej stanowiąc najlepszy kontekst dla psychoterapii. Guntrip zaleca nauczycielom religii pogłębienie wiedzy na temat potrzeb emocjonalnych człowieka, aby przekazywali treści religijne w sposób sprzyjający rozwojowi autentycznego ja, nie zaś podporządkowujący jednostki autorytetom. [...] To, co liczy się naprawdę – pisze Guntrip¹⁹ – to nie wyznawanie pewnych dogmatów lub wykonywanie przepisanych rytuałów, lecz przeżycie autentycznego doświadczenia religijnego²⁰.

6. SFERY UZDROWIENIA*

Obrazowo strefy uzdrowienia dotyczące trzech wymiarów człowieka, tj. duszy, psychiki i ciała, oraz ich powiązań z chorobami i dalszymi zaburzeniami osobowościowymi prezentuje poniższy schemat.

	Uzdrowienie	
	psychiki	ciała
duszy		
choroba duszy	choroba serca	choroba ciała
grzech	zaburzenie uczuć	ból ciała fizyczność

¹⁹ Por. Harry Guntrip, „Religion in relation to personal integration,” *British Journal of Medical Psychology* 42 (1969): 323–333.

²⁰ David M. Wulff, *Psychologia religii. Klasyczna i współczesna* (Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1999), 296; por. Harry Guntrip, *Mental Pain and the Cure of Souls* (London: Independent Press, 1956).

* Komplementarny opis sfer i poziomów uzdrawiania czytelnik może znaleźć z książki Mattiew Linn i Dennis Linn, *Uzdrawianie ludzkich zranień poprzez pięć etapów przebaczenia* (Kraków: Wydawnictwo M, 1996).

7. CZYNNIKI WSPOMAGAJĄCE LECZENIE ZABURZEŃ OSOBOWYCH

Wśród czynników wspomagających leczenie zaburzeń osobowych można wymienić następujące:

- 1) poznawanie siebie,
- 2) rozładowanie napięć emocjonalnych,
- 3) uczenie się nowych sposobów zachowania,
- 4) czynniki rodzące się między terapeutą a pacjentem²¹.

8. ETAPY PROCESU UZDROWIENIA²²

Istnieje kilka głównych etapów w procesie uzdrowienia:

1. Etap wypierania się. Jest to czas, kiedy człowiek nie dopuszcza myśli, że został zraniony. Mówi: „mnie nic nie dolega. Jestem zdrowy”.
2. Etap gniewu. W czasie tego etapu osoba zaczyna winić innych za to, że ją zranili. Uznaje, że jest „chora” i winą za swoje nieszczęście obarcza innych.
3. Etap targowania się. Jest to czas, kiedy człowiek ustala warunki, które muszą być spełnione, aby mógł przebaczyć. Mówi: „przebaczę, jeśli mnie przeproszą”, albo: „jeśli przyznają się do błędu”.
4. Etap depresji. W czasie depresji osoba obwinia samą siebie za doznane zranienia.
5. Etap akceptacji. Jest to czas, kiedy akceptuje się prawdę o swoich zranieniach, dokonuje się przebaczenie (Bogu, ludziom, sobie), a zranienia stają się źródłem wzrostu.

9. WARUNKI UZDROWIENIA

Omawianie warunków uzdrowienia łączy się z przyjętą koncepcją osoby. Nie uwzględniając wymiaru duchowego, który jest dziełem Boga

²¹ *Psychoterapia bez tajemnic*, red. Lidia Grzesiuk, Rafał. Styła (Warszawa: Difin, 2009), 97 et seq.

²² Linn, *Uzdrowianie ludzkich zranień*, 105–222.

w człowieku, terapeuta będzie korzystał z dostępnych mu sposobów współczesnej psychologii. Uwzględniając zaś koncepcję personalizmu katolickiego, terapeuta – nie pomijając sposobów terapii psychologicznej – będzie też korzystał z metod terapii duchowej, które hagiologia nazywa „hagioterapią”²³. Powodzenie uzdrowienia w hagioterapii zależy od poziomu wiary poddającego się uzdrowieniu i poziomu chęci współpracy z łaską Bożą. Skoro uzdrowienie jest procesem wewnętrznym, w którym godzimy się na Bożą wolę, to jest ono związane z pewnym trudem zaakceptowania warunków:

1. uznać, że Jezus jest Panem i tylko On może „mnie” uzdrowić,
2. zgodzić się na sposób, w jaki chce to uczynić (wolność wewnętrzna),
3. zgodzić się na miejsce i czas uzdrowienia (potrzebna ufność),
4. przebaczyć (Bogu, sobie, ludziom),
5. wzbudzić szczerą chęć nawrócenia, kroczenia za Panem (nawrócenie),
6. pragnąć Jezusa (modlitwa, sakramenty).

10. UZDROWIENIE DUSZY

Od uzdrowienia do nawrócenia jest już niewielki krok, przy założeniu, że osoba przeszła wcześniejsze etapy terapii i jest otwarta na przyjęcie kolejnych zmian w swoim życiu. Choroba duszy jest w największym stopniu wywoływana przez grzech. To on jest źródłem zła i największą niewolą człowieka. Człowiek, gdy przestaje słuchać Boga, w miarę wchodzenia w grzech może się nawet od Niego odwrócić, dlatego zanika wewnętrzny pokój i radość (rodzi się niepokój niespełnienia, poczucie zagrożenia, niepokój zbawienia (por. J 1, 29; Mt 1, 21). Bardzo ważną, o ile nie najważniejszą rolę w uzdrowieniu duszy, której owocem jest duchowe nawrócenie, pełni sakrament pojednania i pokuty. *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina, że w tym procesie nie wystarczą tylko ludzkie wysiłki. Proces

²³ Por. Tomislav Ivančić, *Podstawy hagioterapii* (Kraków: Królowa Pokoju, 2004).

nawrócenia jest znakiem wkroczenia Jezusa w życie człowieka²⁴. Wówczas następuje proce, który *Katechizm* określa „pokutą wewnętrzną”²⁵.

Dalej *Katechizm* kontynuuje:

Serce człowieka jest ociężałe i zatwardziałe. Trzeba, by Bóg dał człowiekowi serce nowe. Nawrócenie jest najpierw dziełem łaski Boga, który sprawia, że nasze serca wracają do Niego: «Nawróć nas, Panie, do Ciebie wrócimy» (Lm 5, 21). Bóg daje nam siłę zaczynania od nowa. Odkrywając wielkość miłości Boga, nasze serce zostaje wstrząśnięte grozą i ciężarem grzechu; zaczyna obawiać się, by nie obrazić Boga grzechem i nie oddalić się od Niego. Serce ludzkie nawraca się, patrząc na Tego, którego zraniły nasze grzechy²⁶.

11. UZDROWIENIE A WYLECZENIE

To pierwsze dotyczy zgody na Bożą wolę w określonej sytuacji życia. Jest związane z wewnętrzną akceptacją tego, co nas dotyka lub jawi się nam jako trudne, bolesne. Odkrycie faktu, że dana sytuacja jest związana z Bożym planem miłości dla nas, może być źródłem uzdrowienia, które często znajduje swoje uzewnętrznienie w wyleczeniu. Uzdrowienie jest znakiem Bożej mocy. Po wstąpieniu Jezusa do nieba wielu ludzi przyjęło wiarę dlatego, że apostołowie w imię Boże uzdrawiali chorych, wskrzeszali umarłych, wyrzucali złe duchy. Uzdrowienie było i jest znakiem tego, że Jezus żyje, że jest wyczekiwany przez Żydów Mesjaszem i Panem, że Bóg nas kocha i pragnie naszego zbawienia (por. Łk 7,18–23). Bóg zlecił posługę uzdrawiania Kościołowi, ustanowił znaki sakramentalne, które są źródłem uzdrowienia i pokoju serca, oraz wskazał na post, modlitwę i jał-

²⁴ Por. KKK, nr 1427–1430.

²⁵ „Pokuta wewnętrzna jest radykalną przemianą całego życia, powrotem, nawróceniem się do Boga całym sercem, zerwaniem z grzechem, odwróceniem się od zła z odrazą do popełnionych przez nas złych czynów. Pokuta wewnętrzna zawiera równocześnie pragnienie i postanowienie zmiany życia oraz nadzieję na miłosierdzie Boże i ufność w pomoc Jego łaski. Temu nawróceniu serca towarzyszy zbawienny ból i smutek, który Ojcowie Kościoła nazywali smutkiem duszy i skruchą serca”, KKK, nr 1431.

²⁶ KKK, nr 1432.

mużnę jako narzędzia leczącej łaski (por. Łk 10, 9; Mk 16, 15–18). Uzdrowienie, które daje Jezus, sięga dalej, niż może nas doprowadzić psychologia czy jakakolwiek inna nauka. O ile przebaczenie jest możliwe w samej psychoterapii, to uzdrowienie jest doświadczeniem wiary, wynikającym z łaski miłującego Boga.

12. UZDROWIENIE A PRZEBACZENIE

Nie ma takiej sytuacji ludzkiej, która nie mogłaby być poddana Chrystusowi. Problem jest w tym, aby człowiek zgodził się na przyniesienie chorej sytuacji do Jezusa, aby zgodził się, by w sferę uczuć, myśli czy pragnień wszedł Pan; by Chrystus stał się Panem duszy ludzkiej i ludzkiego ducha oraz ciała. Pedagogia prowadzona przez Kościół w Polsce przez wieki formowała taki sposób myślenia, że w drodze do świętości nie ma miejsca na grzech, a osobowość świętego powinna być perfekcjonistyczna. Taki sposób myślenia rodził przekonanie, że świętość jest tylko dla wybranych, szczególnie osób duchownych. Nawet jeżeli świecki myślał o świętości, a nie mógł sobie poradzić z jakimś grzechem, często obwiniał siebie za taki stan duchowy i nie był w stanie wejść w łaskę przebaczenia. Przebaczenie świadczy o tym, że w świecie jest obecna miłość potężniejsza niż grzech. Brak przebaczenia w sercu ludzkim bardzo często uzewnętrznia się w zaburzeniach osobowości.

13. PRZEBACZENIE A POJEDNANIE

Z punktu widzenia religii proces uzdrowienia powinien znaleźć swe dopełnienie w procesie pojednania. Należy wziąć pod uwagę to, że proces przebaczenia zależy od każdego człowieka, tj. ode mnie, od ciebie, natomiast proces pojednania wymaga dobrej woli drugiej osoby, co czasem stoi na przeszkodzie do pojednania.

Na koniec warto zauważyć, że „pacjenci z zaburzeniami osobowości ciągle bywają częściej spostrzegani (także przez profesjonalistów opieki nad zdrowiem psychicznym) jako ludzie sprawiający kłopoty niż cho-

rzy”²⁷. Dlatego wiele jest jeszcze do zrobienia w kwestii uzdrawiania osób z zaburzeniami osobowości i wprowadzenia odpowiedniej terapii, a także przeciwdziałania ich wykluczenia społecznego.

BIBLIOGRAFIA

- Adamed. „Zaburzenia osobowości i jak je można leczyć?” Opublikowano 10.02.2023, dostęp 19.10.2023. <https://www.adamed.expert/pacjent/zdrowie-psychiczne/zaburzenia-osobowosci/>
- American Psychiatric Association. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (wyd. 4). Washington, DC: APA, 2000.
- American Psychiatric Association. *Kryteria diagnostyczne według DSM-IV-TR*. Wrocław: Elsevier, Urban & Partner, 2008.
- American Psychiatric Association. *Kryteria diagnostyczne zaburzeń psychicznych DSM-5*. Redakcja polskiego wydania Piotr Gałeczki, Maciej Pilecki, Joanna Rymaszewska, Agata Szulc, Sławomir Sidorowicz i Jacek Wciórka (wyd. 5). Wrocław: Edra Urban & Partner, 2017.
- Butcher, James N., Hooley, Jill M., i Mineka, Susan. *Psychologia zaburzeń DSM-5*. Gdańska: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2023.
- Cieślak, Stanisław. „Choroba i uzdrowienie w świetle Pisma Świętego.” Dostęp 09.09.2023. <http://pielgrzym.shoutcast.com.pl/ftp/Ksiazki%20i%20artykuly%20elektroniczne/Choroba%20i%20uzdrowienie%20w%20swietle%20Pisma%20Swietego/13.%20Choroba%20i%20uzdrowienie%20w%20swietle%20Pisma%20Swietego%20%20-%20Stanislaw%20Cieslar.pdf>
- Gasiul, Henryk. *Psychologia osobowości. Nurty, teorie, koncepcje*. Warszawa: Difin, 2020.
- Google. „Choroba psychiczna.” Dostęp 12.10.2023. <https://www.google.pl/search?q=choroba+psychiczna>.
- Grom, Bernhard. *Psychologia religii. Ujęcie systematyczne*. Przekład i wprowadzenie Henryk Machoń. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2009.
- Grzesiuk, Lidia, i Hubert Suszek, red. *Psychoterapia*. Vol. 5: *Problemy pacjentów*. Podręcznik akademicki. Warszawa: Eneteia, 2011.
- Guntrip, Harry. *Mental Pain and the Cure of Souls*. London: Independent Press, 1956.
- Guntrip, Harry. “Religion in relation to personal integration.” *British Journal of Medical Psychology* 42 (1969): 323–333.
- Hahn, Winfried. *Zaburzenia psychiczne w świetle Biblii. Podstawy biblijnego i profesjonalnego poradnictwa*. Ustroń: Koinonia Wydawnictwo Chrześcijańskiej Fundacji „Życie i Misja”, 2008.
- Ivančić, Tomislav. *Podstawy hagioterapii*. Kraków: Królowa Pokoju, 2004.

²⁷ Sikora i Chrzęstowski, „Dwa podejścia do leczenia pacjentów,” 154–155.

- Izerska terapia. „Terapia.” Dostęp 10.10.2023. <https://www.izerskaterapia.com/>.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Pallottinum, 1994.
- Król, Józef. „Wpływ posiadanego obrazu ojca na pojęcie Boga u dzieci.” W *Psychologia religii*, redakcja Zdzisław Chlewiński, 181–223. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1982.
- Kurpas, Donata. *Zaburzenia osobowości – czym są i jak je leczyć*. Dostęp 19.10.2023. <https://donatakurpas.pl/zaburzenia-osobowosci-czym-sa-jak-je-rozpozna-i-leczyc/>.
- Linn, Mattiew, i Dennis Linn. *Uzdrawianie ludzkich zranień poprzez pięć etapów przebaczenia*. Kraków: Wydawnictwo M, 1996.
- Maslow, Abraham H. *Motywacja i osobowość*. Warszawa: „Pax”, 1990.
- Pervin, Lawrence A., i Cervone, Daniel. *Osobowość. Teoria i badania*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2011.
- Psychoterapia bez tajemnic*, redakcja Lidia Grzesiuk, Rafał Styła. Warszawa: Difin, 2009.
- Sikora, Gustaw, i Szymon Chrzęstowski. „Dwa podejścia do leczenia pacjentów z zaburzeniami osobowości.” W *Psychoterapia. Problemy pacjentów. Podręcznik akademicki*, redakcja Lidia Grzesiuk i Hubert Suszek, 127–155. Warszawa: ENETEIA, 2011.
- Sochacki, Paweł. „Choroba i uzdrowienie.” W *Biblia 2000*. Dostęp 08.10.2023. <https://www.biblia.info.pl/blog/choroba-i-uzdrowienie/>.
- Wulff, David M. *Psychologia religii. Klasyczna i współczesna*. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, 1999.